

La vida sense roig

2017 duu, com tots els anys, moltes efemèrides sota el braç.

Una de les més importants, en el marc de les commemoracions del centenari de la I Guerra Mundial que s'han anat produint des de 2014 serà sens dubte la de la Revolució russa en dos actes: el de febrer i sobretot el d'octubre, que, gràcies al calendari gregorià, es recordarà a principis del novembre. Un segle després, podem dir que la Revolució d'Octubre continua sent l'aportació russa més rellevant i coneguda a la Història Contemporània, molt per damunt d'altres fites com el programa espacial o la generalització del vodka barat.

Recentment el *Moscow Times* recordava sota el títol "El futur perdut soviètic": una pel·lícula soviètica d'animació produïda en 1960 que imaginava un 2017 en què l'URSS celebrava amb grans honors el seu primer centenari. En l'efemèride imaginària destaquen els assoliments tecnològics russos en tecnologia nuclear i espacial i, per descomptat, l'èxit indiscutible de l'economia planificada: en el seu relat, el món socialista s'ha fet seva la victòria sobre unes potències capitalistes que s'havien autodestruït a causa de l'evolució mateixa del capitalisme, seguint estrictament les dinàmiques previstes en els manuals d'economia marxiana. El 1960 allò semblava plausible, fins i tot a Occident: l'URSS era capaç de créixer a nivells del 5-8% anual –mentre els occidentals romanien estancats al 3%–; augmentava la producció sense parar i llançava a l'espai el primer satèl·lit, el famós Sputnik.

Tres dècades més tard, l'URSS i, de retruc, el bloc socialista es dissolien de forma accelerada. Què havia passat a l'endemig? Quines n'eren les causes profundes? A hores d'ara, les lectures majoritàries del fenomen continuen basant-se –com en el cas de la Transició espanyola– en grans mites: la influència del papa Wojtyła, el carisma de Ronald Reagan, o la influència dels *nacionalismes perifèrics* a l'òrbita soviètica, depenent de les preferències ideològiques i manies de l'opinador de

FRANCESC
MIRALLES
@arrosabanda

torn. En realitat, i com no podia ser d'una altra manera en un país ordenat a imatge i semblança de la cosmovisió marxiana, les causes segurament tenien a veure amb l'ordenació material de les coses. El col·lapse d'un model d'acumulació i planificació que havia estat útil –a un cost humà altíssim, això sí– per industrialitzar un país endarrerit fins als estàndards que gaudia a l'eufòria dels primers anys 60; però certament inútil per respondre a les necessitats complexes d'una societat industrialitzada, avançada i urbana.

En aquest punt, un parell de relats imprescindible sobre la Rússia del segle XX –un des de la ficció novel·lada, un altre des del periodisme de profunditat– coincideixen bastant. El primer, la novel·la *Red Plenty* ('Abundància roja') de Francis Spufford, que explica els intents de transformar l'economia planificada en una de més eficient a través de l'ús de la informàtica. Es basaven en els treballs de Leonid Kantoròvitx, inventor dels sistemes matemàtics de programació lineal –temps abans dels pioners de la informàtica de Berkeley i Stanford– així com primer –i únic– Nobel d'economia soviètic. Els motius del fracàs del projecte foren múltiples: en primer lloc, és clar, tecnològics –la informàtica estava encara en bolquers i comptava a penes vint anys des de l'inici de la disciplina amb la màquina de Turing, considerada el primer ordinador– però sobretot humans: a falta d'informació fidedigna, el falsejament conscient de les dades... la burocràcia soviètica tenia importants prer-

rogatives i la transició a un sistema de planificació descentralitzada sobre criteris objectius amenaçava la seua pròpia existència. I perpetuació.

El relat, el confirma un dels més grans experts en Rússia, l'historiador i periodista Rafael Poch, actualment corresponent a París del diari *La Vanguardia*, abans destinat a Alemanya, Xina i Rússia, entre més països. Al seu llibre *La gran transició, Rússia 1985-2002*, escrit a partir de les seues cròniques, narra la transformació entre l'accés al poder de Gorbatxov i el de Vladímir Putin, un transcurs de temps durant el qual la classe burocràtica que havia comandat el país durant dècades, veient amenaçada la seua posició en els temps de reforma de la *Glasnost* i la *Perestroika*, optà per fer el salt al capitalisme salvatge pensant de consolidar el seu poder des de la propietat i el sector privat. Per explicar-ho, Poch sol remetre a una predicció del malaurat Trotski ja en el llunyà 1936: deia que "el control, sense la capacitat de transmetre'l als fills, val la meitat [...] no n'hi ha prou de ser administrador si es pot arribar a ser accionista". I així, en pocs anys, els antics administradors passaren per art de màgia a ser propietaris de l'invent, i grans indústries i sectors estratègics com el petroli a generar una nova classe dirigent d'oligarques.

Malgrat que a la primavera de 1991 més del 70% de ciutadans de l'URSS havien elegit en referèndum amb alta participació mantenir la federació –bé que amb un règim més lax, proper a la idea de confederació de repúbliques– una mena de cop d'Estat dirigit pels presidents de Rússia, Ucraïna i Bielorrússia va optar per dissoldre-la a finals de 1991 i traspasar-se'n els poders. La figura de Boris Ieltsin, aquell president de la Federació Russa protagonista de la caiguda de l'URSS i símbol de la Rússia dels 90 és recordat com un personatge rialler i accentuadament alcohòlic somrient al costat de Bill Clinton a les fotos oficials. La manipulació d'eleccions, el bombardeig a un parlament electe, l'entrega del poder i empreses públiques a peces

La cancellera alemanya, Angela Merkel; el president rus, Vladimir Putin, i el seu homòleg francès, François Hollande, durant una cimera al Kremlin per parlar de la crisi ucraïnesa.

als nous oligarques a canvi de suport electoral... no formen part del relat oficial de com va acabar el segle XX a Rússia.

L'accés al poder de Putin, successor de Ielstin per la mateixa via digital per la qual Rajoy ho és de l'ara infamat Aznar, va fer tornar Occident a l'hostilitat manifesta que reserva a tots aquells que no li riuen les gràcies. Fent servir la mateixa mena de mètodes autoritaris, de manipulació d'eleccions i control policial i militar que el seu mentor, Putin deixà de resultar simpàtic quan decidí embridar el poder dels oligarques per fer-lo compatible amb la continuïtat de l'Estat rus –sense amenaçar la seua existència com a classe– així com mostrar un mínim perfil propi en política exterior –d'Iraq 2003 a la Síria d'avui. L'anticomunisme d'abans és avui antirussisme, sense disfressa ideològica. Rússia, avui un Estat pobre i en vies de desenvolupament com tres dècades enrere, ho és menys que fa dues. Així i tot, el desenvolupament d'una estratègia de defensa pròpia, mitjans de comunicació i ús estratègic de les rendes produïdes pels hidrocarburs continua espantant segons a qui.

Avui, el Partit Demòcrata nord-americà és capaç de defensar ara la gran professionalitat i eficàcia dels serveis d'intel·ligència nord-americans mentre

denuncia la manipulació de les eleccions que perderen contra Donald Trump per part d'una macroconspiració de *hackers* russos: l'equivalent geopolític a acusar l'àrbitre de robar el partit. Mentrestant, a l'altra banda de l'Atlàntic Angela Merkel –*impossible el ademán*– i François Hollande demanen noves sancions econòmiques contra Rússia per la crisi d'Ucraïna. Per la seua banda, Trump ha promès iniciar una nova era en les relacions amb Rússia, i no només ell: l'SPD alemany, Die Linke o AfD demanen un desgel en les relacions amb el veí continental –de qui tant depèn Europa per a l'energia–; Fillon, Le Pen i Mélenchon prometen tornar a la relació especial amb Rússia que ha sigut la tònica a França des de la III República; i Podemos a l'Estat espanyol i el M5S italià plantegen també certa reorientació geopolítica en clau estatal i europea i abandonar el seguidisme cec d'una OTAN que el nou president nord-americà ja ha advertit que caldrà com a mínim repensar a fons pels costos que suposa en un món ja sense Guerra Freda.

A casa nostra, la dèria antirussa ens ha eixit ben cara: les sancions mútues han enfonsat l'exportació de productes agrícoles cap a la Federació Russa i les pressions financeres sobre el ruble han afectat

negativament l'afluència de turistes russos, molt sensibles a les fluctuacions de la divisa... entre més coses. Les diferències tampoc són tan radicals: la transmutació d'una casta d'administradors d'un règim autoritari –o totalitari?– en classe capitalista nacional a través de privatitzacions i negocis a l'ombra de l'Estat estableix un bonic paral·lelisme entre Rússia i l'Espanya contemporània. El notable menyspreu a la voluntat popular per part de la nova classe oligàrquica, més o menys també. Si es mantenen amables relacions de veïnatge amb dictadures com Algèria o Egipte i genuflexions amb autocràcies de l'estil de l'Aràbia Saudita o Qatar... algú és capaç d'explicar-nos de manera versemblant què té Rússia d'essencialment diferent?

Heus ací el darrer dels paral·lelismes: així com el Cid era ben capaç de guanyar batalles després de mort, sembla que un segle després la mòmia de Lenin conserva alguns dels seus poders taumatúrgics; veurem com li va en el segon segle d'existència, en què el canvi climàtic sembla que farà més difícil localitzar un Palau d'Hivern en condicions.

Llicenciat en dret i ciències polítiques, consultor en comunicació i coautor del llibre *De Ciudadans a Ciudadanos* (Foca, 2015).